

Etniske vittigheder har altid den funktion at være en ventil, hvor overtrykket kan slippe ud, skriver professor Ole Tøgeby, der i denne kronik går i dybden med sine udtalelser om 'Perkervitser' til Ekstra Bladet 2. pinsedag.

2. PINSEDAG havde Ekstra Bladet følgende overskrifter på side 8: *Grin bare af 'perkervitser'* - *Morsomme 'perkervitser'* - *Morsomme 'perkervitser'* er ikke racistiske, siger professor i dansk. Og det kræver måske lidt forklaring. Den kommer her, for professoren, det er mig.

Der er hos os og andre steder en lang tradition for etniske vittigheder, d.v.s. vittigheder om bestemte befolkningsgrupper; kvinder, børn, negre, jøder, handicappede, spastikere, polakker, tyrkere, pakistansere, kommunister, bøsser - kort sagt om alle andre end magtfulde middelaldermænd. Moralen og censuren, som i USA går under navnet *political correctness*, kommer straks og siger: Det må man ikke, det er undertrykkelse af negrene at fortælle vittigheder om negre o.s.v.

Sådanne moralske opstød lukker øjnene på folk. For dem der vogtede om den politiske korrekthed, kom raceurolighederne i Los Angeles som en overraskelse. De etniske vittigheder findes og fortælles i de fleste miljøer, så det kan betale sig at overveje hvad de er udtryk for.

ETNISKE vittigheder fortælles oftest af majoriteten om minoriteten, og de kan have flere forskellige funktioner. Først og fremmest udnævner vittighederne om bestemt befolkningsgruppe til at være *syndebuk* for al den dårlighed der findes i samfundet, dumhed, tæseri og vanvittige forhold - det gælder f.eks. molbohistorier og Århusvittigheder. Majoritetens medlemmer bliver ramt for fejl. De er bekvemt samlet på minoritetens område.

- Ved du hvorfor luften er så ren om natten i Århus?
- De sover altid med lukkede vinduer.

Disse vittigheder er ganske harmløse, og de kan fortælles i ethvert selskab - også til dem som de handler om, f.eks. århusianerne.

Andre etniske vittigheder handler ikke om dårlighed i al almindelighed, men om minoritetsgruppens særtræk. De er *anderledes, de skal hærnes*. F.eks. har man hos jøder villat finde træk som griskhed og særlige religiøse ritualer, og det har majoriteterne med vittighederne gjort til grin.

- Hvad holder man pengesædler på jiddisch?
- Jewish flags.

DE FLESTE 'perkervittigheder' hører til disse 'kar-

Tegneren Morten Feilbergs illustration til en af perkervitserne i Ekstra Bladet 2. pinsedag.

HVOR GRÆNSEN GÅR FOR ETNISKE VITIGHEDER

nølle-de-anderledes-vittigheder' og ikke til 'syndebukvittighederne'.

- Hvad er det der er 18 meter langt, gult og lugter af hvidløg?

- Bussen til Ishøj.
- Der er tre tyrkere der står i Guinness Rekordbog, ved du hvem det er?

- En der ikke har nogen børn, en der har fast arbejde, og en der bor i Tyrkiet.
Og nogle er mere grove end andre:

- Hvad er forskellen på en ældre tyrkisk kvinde og en elefant?

- Cirka to kilo og en sort kjole.

En god test på om sådanne vittigheder går over grænsen for hvad man kan

tillade sig, er følgende: Overvej om majoritetsmedlemmer kan fortælle dem til minoriteten og bevare samværet, og om minoritetsmedlemmernes selv kan tænkes at fortælle dem, dels til hinanden, dels til majoritetsmedlemmerne! Det kan man med molbohistorier og Århusvittigheder, og det kan man vel også med de her bragte vittigheder.

ENDELIG HAR etniske vittigheder også altid den funktion at være en ventil hvor et eventuelt overtryk kan slippe ud. Gennem vittighederne kan både majoritetsgruppen og minoritetsgruppen få snakket om de ting som optager mange,

VED DU HVAD FORSKELLEN ER PÅ EN PERKERKÆLLING OG EN ELEFANT...

(hvordan kan jøden bevare sin tro over for presset fra den ateistiske soldat, engagement for følelserne (tilhørerne får medlidenhed med den gamle jøde), en overraskende og overbevisende løsning - hvis man skifter perspektiv på sagen (hvis jøden er fast i troen og opfatter den russiske soldat som Guds sendebud, har han slet ikke noget problem) og erkendelse hos tilhørerne af at følelserne var ganske overflødige, og kun mobiliseret p.g.a. et oprindeligt valgt galt perspektiv på gæden (tilhørerne opfatter at jøden har et problem, alene fordi de ikke selv tror på jødens gud).

DE 'PERKERVITIGHEDER' som indeholder alle fire elementer, og som man ler af, er ganske uracistiske og har en vigtig funktion i vores samfund. De afspejler for folk hvilke gale perspektiver og fordomme de har om andre mennesker.
En tyrker kommer op på arbejdsformidlingen.

- Har I et arbejde til mig?

- Ja, ja. Vi har fast arbejde til dig, fri bolig og fri bil, 50.000 kr. om måneden.

- Du ta'r pis på mig!

- Det var sgu da dig der startede.

Andre kan mangle gæden eller den overbevisende løsning. De vil være mindre gode, de er stadig vittiser, men man ler ikke hjerteligt af dem. De har mere tendens end kvalitet.

- Ved du hvordan man virkelig redder en perker fra at drukne?

- Man flytter foden fra hans hoved.

- Hvad er ligheden mellem en pik og en perker?

- De er bødte når de er rejst.

- Hvordan ved man at det er et tyrkisk fly?

- Det har hår under vingerne.

DEN SIDSTE ER efter min mening uden gåde, uden følelsesmæssigt engagement, uden overraskende løsning og uden erkendelse af det gale perspektiv. Det er slet ikke en vitt.

Når etniske vittigheder ikke er morsomme, fordi de mangler flere af de elementer der er nødvendige for at det er en vitt, er der kun nedvurderingen og ydmygelsen af minoriteten tilbage. Det er ikke nogen jeg ville fortælle.

- Hvornår må man spytte en tyrkerkvinde i ansigtet?
- Når der er ild i hendes overkøje.

- Hvad holder man en tyrkisk kone der vandrer rundt i Ishøjs kloaksystem?

- Hjemmegående humør!

- Ved du hvad der er sort og ser godt ud i røven på en tyrker?

- En rattweiler.

vide at dem har du fået af en russisk soldat, og ikke af nogen gud.

Da soldaten var cyklet væk, bad jøden igen til Gud og sagde: Tak for pengene til middagsmad. Men næste gang du sender penge, skal du ikke sende dem gennem en russisk soldat, han tager selv halvdelen.

VITIGHEDER, der får latteren til at rulle, fungerer som en ventil fordi de forbinder kroppen og tanken: Man beslutter sig ikke til at le, det er kroppen der ler fordi tanken laver numre med følelserne. En god vittighed, som man ler af, indeholder derfor følgende kvaliteter: en gåde for tanken

AF OLE TØGEBY professor